

УДК 316.323.65

К.Р. Немашкало

*Харківський національний економічний університет ім. Семе́на Кузне́ця***МОРФОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ**

*Визначено сутність поняття соціальний капітал на підґрунті використання методу морфологічного аналізу. Проаналізовано існуючі в науковій літературі визначення соціального капіталу з виокремленням ключових ознак. Складено повний перелік ключових ознак сутності соціального капіталу як складової нематеріальних активів. Оцінено міру подібності визначень соціального капіталу на підґрунті аналізу складових цього капіталу.*

**Ключові слова:** соціальний капітал, морфологічний аналіз, ключові характеристики, міра подібності, морфологічні параметри.

**Постановка проблеми**

Сучасний рівень світового розвитку показує, що економічне положення держави залежить не лише від економічних факторів (матеріальних та трудових ресурсів), а й у значному ступені від соціальних факторів (рівень освіти населення, інституціональне середовище, наявність морально-етичних норм та традицій в суспільстві). Все це пов'язане зі зростанням ролі соціального капіталу.

З одного боку, соціальний капітал підтримує порядок в економіці і суспільстві на підґрунті довіри, взаємної поваги та врахування індивідами суспільних інтересів; в цьому сенсі він виступає інституційною альтернативою державі і вносить прямий внесок в економічний розвиток. З іншого боку, від запасів соціального капіталу залежить ефективність формальних інститутів та державного управління. Тобто соціальний капітал виступає найважливішим фактором, що задає спрямованість інституційного розвитку.

Це означає, що реальні господарюючі суб'єкти завжди функціонують у певній мережі економічних і соціальних зв'язків, скріпленої каналами надходження інформації, загальними правилами її інтерпретації та зразками поведінки. Учасники даної мережі мають спільні ціннісні орієнтації, що формуються за допомогою культурних механізмів – через релігію, традиції, історичні звичаї. Також вони володіють практикою спільного вирішення проблем виживання та пристосування до нових економічних умов, однаково сприймають інформацію, що до них надходить, і точніше інтерпретують дії інших учасників мережі.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій**

Аналізуючи спроби багатьох сучасних дослідників визначитися з поняттям «соціальний

капітал» можна відзначити, що сучасний розвиток концепції соціального капіталу був започаткований трьома авторами: П. Бурдьє [1], Дж. Коулманом [2] і Р. Патнемом [3].

За П. Бурдьє, соціальний капітал є продуктом суспільного виробництва, матеріальних і тим самим класових практик, засобом досягнення групової солідарності [1]; це сукупність потенційних та наявних ресурсів, що пов'язані з наявністю міцних мереж, інституційних відносин взаємного знайомства чи визнання, або, інакше кажучи, це ресурси, які залежать від приналежності до групи [1]. Підтвердження пов'язаності соціального капіталу з певними ресурсами знаходимо у роботах багатьох авторів. Так Р. Барт вважає, що соціальний капітал є ресурсом, відтвореним соціальною мережею [4]. Американський соціолог А. Портерс визначає соціальний капітал як «здатність керувати дуже обмеженими коштами шляхом цютивної участі в соціальних культурах» [5]. Ф. Фукуяма під соціальним капіталом розумів результат взаємодії людей, що максимізує індивідуальну корисність при використанні ресурсів соціального капіталу, виконуючи різні типи діяльності [6]. Соціальний капітал – це здатність індивідів використовувати обмежені ресурси за рахунок свого членства у певній соціальній мережі або ж більш широкій соціальній структурі [7].

Файст Т. обґрунтовує, що соціальний капітал є здатністю індивідів-членів соціальної мережі та організації використовувати ресурси, що обмежені, серед яких є інформація, гроші, зв'язки, [8]. Під соціальним капіталом також розуміють нематеріальний ресурс, що виникає у відносинах людей, об'єднаних в соціальні мережі (групи), заснований на довірі та наслідуванні певним нормам і цінностям, що характеризують якість цих відносин [9, 10, 11, 12]. Окремі дослідники використовують

поняття «соціальний капітал» виключно як засіб для вимірювання соціальної нерівності [13]. У вітчизняній науці дослідниками запропоновані також різнобічні варіанти операціоналізації поняття «соціальний капітал» [14, 15, 16].

Таким чином, аналіз останніх досліджень та публікацій показав, що поняття "капітал" в контексті соціального капіталу дістає свого подальшого розвитку, збагачується за змістом та вимагає подальшого дослідження. Соціальний капітал розглядається вказаними вище авторами як унікальний за своєю природою нематеріальний ресурс, накопичення якого забезпечує економічне зростання. Віддаючи належне досягненням, які мають місце в дослідженні соціального капіталу, слід зауважити, що для їх розвитку та впровадження в практику управління вітчизняних підприємств необхідно систематизувати, узагальнити підходи різних авторів, уточнити зміст, призначення, визначити сферу та умови використання цієї категорії. Саме це і було поставлено за **мету дослідження**, результати якого викладені в даній статті. Для досягнення поставленої мети в дослідженні були вирішені наступні завдання: аналіз ключових характеристик соціального капіталу; визначення подібностей існуючих визначень даного поняття; виділення найбільш істотних ознак та уточнення поняття соціального капіталу на підґрунті формування його найбільш змістовного визначення.

### **Виклад основного матеріалу**

Розглядаючи сутність категорії "соціальний капітал", слід зазначити, що вона тісно пов'язана з категорією "капітал". Попри різноманітність поглядів на поняття «капітал», можна зазначити, що всі науковці погоджуються з тим, що капітал – це здатність тих чи інших цінностей приносити дохід.

Теорія "соціального капіталу" зайняла провідне місце в сукупності наукових парадигм, які визначають відносини людини у сфері виробництва.

На сучасному етапі розвитку значна частина ресурсів, що формує потенціал сучасного виробництва, пов'язана з людиною, поведінка якої не завжди може бути охарактеризована ринковими категоріями. [15].

При описі ресурсу, що включає в себе різні елементи, які здебільшого притаманні людині або групі людей: довіра, взаємовідносини, спілкування, творчі здібності, можна зустріти наступні терміни: творчий капітал, капітал відносин, культурний капітал, соціальний капітал, капітал академічної влади, капітал наукового впливу, капітал економічного та політичного впливу.

Введення терміна "капітал" у соціологію значно розширило існуючі форми капіталу. Відмітною рисою капіталу в соціології є та обставина, що капітал може приймати не тільки упредметнені форми, але також втілюватися в окремих людях і відносинах між ними [9]. Але теорія соціального капіталу являє собою міждисциплінарну теоретичну інтеграцію, перш за все між соціологією та економікою.

Будь-яка форма капіталу може бути трансформована в будь-яку іншу форму, і ця гнучкість є головною умовою ефективного існування капіталу та процвітання соціуму. Оскільки будь-які ресурси (фінансові, речові, людські, соціальні та ін.) перетворюються один в одне, це дає право відносити їх до капіталу як засобу зосередження універсальної вартості, яка може використовуватися в будь-якій формі, необхідній в даній ситуації. У процесі такої трансформації одна форма капіталу часто може комбінуватися з іншою формою для вирішення тієї чи іншої проблеми.

Соціальний капітал тісно взаємодіє з усіма формами капіталу, але найбільш тісний зв'язок існує з людським капіталом. Він втілюється в соціальних відносинах у рамках організації, а також між членами організації й інших утворень, як формальними, так і неформальними і створює середовище функціонування людського капіталу. Соціальний капітал відрізняється від людського тим, що звичайно створюється і передається через культурні механізми, наприклад релігію, традиції, історичні звичаї.

Багатовекторність, складність та неоднозначність трактувань соціального капіталу обумовила необхідність розгляду та аналізу змісту визначень категорії «соціальний капітал» у роботах видатних вчених-науковців та виділення їх основних параметрів. Результати даного етапу дослідження представлені в табл. 1.

В якості вимірів багатовимірної матриці табл. 1 виступають морфологічні ознаки – складові та характеристики досліджуваного об'єкту та їх альтернативи (параметри). Комбінації альтернатив морфологічних ознак досліджуваного об'єкту формують низку варіантів опису соціального капіталу (табл. 1).

З метою виявлення схожих та відмінних рис у визначеннях терміну «соціальний капітал» різних авторів, а також виявлення найбільш повного та адекватного визначення був проведений морфологічний аналіз поняття соціальний капітал.



У якості системи морфологічного аналізу було обрано представлені в табл. 1 визначення поняття «соціальний капітал» (дані об'єкти системи позначені як Si). Кожний об'єкт такої системи ідентифікується автором визначення. На основі даних визначень було обрано в якості морфологічних ознак визначень їх цільове спрямування та ключове слово. Морфологічні ознаки згодом стануть складовими компонентами повного визначення поняття «соціальний капітал».

Для визначення ключових морфологічних ознак соціального капіталу була проаналізована подібність та відмінність існуючих визначень даного поняття, які належать різним науковим

школам та авторам. За результатами аналізу була виявлена приналежність поняття «соціальний капітал» до одного із зазначених раніше теоретичних підходів (табл. 1).

Наступним етапом морфологічного аналізу є формування матриці образів ключових характеристик соціального капіталу. У якості істотної ознаки було обрано ключові характеристики соціального капіталу як економічної категорії. З них формується перелік можливих альтернатив – характеристик або варіантів істотних ознак соціального капіталу, які позначено як Zj (табл. 2).

Таблиця 2. Варіанти істотної ознаки соціального капіталу

Характеристика (Zj)	Ключові характеристики визначень сутності соціального капіталу
Z1	Ресурс (у тому числі нематеріальний)
Z2	Здатність використовувати обмежені ресурси
Z3	Результат взаємодії людей
Z4	Засіб вимірювання соціальної нерівності
Z5	Довіра
Z6	Засіб досягнення групової солідарності
Z7	Суспільне благо
Z8	Потенціал суспільства
Z9	Сукупність відносин
Z10	Сума вигод
Z11	Синергетичний ефект
Z12	Мережі
Z13	Соціальні зв'язки
Z14	Владні повноваження
Z15	Актив, що потребує інвестицій
Z16	Соціальні норми

Подальшим етапом морфологічного аналізу сутності соціального капіталу є побудова матриці подібності морфологічних параметрів сутності соціального капіталу (табл.3).

В досліджуваних визначеннях сутності соціального капіталу здійснюється аналіз морфологічних параметрів для визначення ключових характеристик цього виду капіталу Xij. В матриці образів ключових характеристик (табл. 3) наведені результати проведеного аналізу. Кожен елемент матриці образів ключових характеристик визначень сутності поняття «соціальний капітал» означає наявність або відсутність варіанту сутнісної ознаки (Zj) в аналізованому визначенні (Si). Тобто елемент матриці образів ключових характеристик визначається у такий спосіб: якщо j-та ключова характеристика (сутнісна ознака) присутня в i-ому визначенні соціального капіталу, то на перетині i-го рядка та j-го стовпця заноситься 1, в протилежному випадку – 0. Для визначення подібності визначень на основі аналізу їх морфологічних параметрів

формується таблиця подібності (табл. 3) для якої вихідною інформацією є матриця образів (Xij).

Міра подібності двох визначень за відображенням елементів соціального капіталу (C (Si, Si2)) визначається за наступною формулою [31]:

$$C(S_{i_1}, S_{i_2}) = \frac{\sum_{j=1}^n x_{i_1 j} x_{i_2 j}}{\sum_{j=1}^n x_{i_1 j} + \sum_{j=1}^n x_{i_2 j}}$$

де i1, i2 – номери двох визначень, що перевіряються на подібність (якщо порівнюються третє і п'яте визначення, то для одного i1=7, а для іншого i2=11, то відповідний елемент матриці буде позначатися як C(S7, S11));

xij та xij2 – значення елементів матриці образів ключових характеристик Zij для двох визначень соціального капіталу відповідно (табл. 3);

j – номер істотної ознаки (j = 1 ... n; n = 30).

Результати формування матриці міри подібності для визначень соціального капіталу представлені в табл.4.

Таблиця 3. Матриця образів ключових характеристик визначень сутності поняття «соціальний капітал»

		z1	z2	z3	z4	z5	z6	z7	z8	z9	z10	z11	z12	z13	z14	z15	z16
Барт Р	s1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Портес А.	s2	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Дем'янчук О.І.	s3	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Фукуяма Ф.	s4	0	0	1	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Файст Т.	s5	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Тихонова Н.Є.	s6	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Коньков А.	s7	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Патнем Р.	s8	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Шихирев П.М.	s9	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Бова А.	s10	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Бурд'є П.	s11	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Коулмен Дж.	s12	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Радасв В.В.	s13	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Бюссе С.	s14	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Болотова В.О..	s15	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Найдьонова Л. А.	s16	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Багнюк А.Л.	s17	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Солодовников С.Ю.	s18	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Вороб'єв А. В.	s19	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Роуз Р.	s20	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Татарко А.Н.	s21	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Лін Н.	s22	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Лоурі Г.	s23	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Глазер Е.	s24	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0
Гругаерт К.	s25	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0
Маркова Н.С.	s26	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0
Кнак С.	s27	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0
Онiкiєнко В.	s28	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	1	0	0	0
Доронiна М.С.	s29	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Мачеринскене И.	s30	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1

Аналіз міри подібності визначень сутності поняття «соціальний капітал» (табл. 4) в перебігу морфологічного аналізу дозволив зробити наступні висновки. Найбільша можлива подібність виявлена між тлумаченням сутності соціального капіталу науковців: Файст Т. та Портес А. ( міра – 0,4), Барт Р. та Найдьонової Л.А.( міра – 0,5), Патнем Р. та Фукуями Ф ( міра – 0,4), Шихирева П.М. та Конькова А. ( міра – 0,5), Бова А. та Конькова А. ( міра – 0,5), Бова А. та Шихирева П.М. ( міра – 0,5), Бюссе С. та Болотової В.О. ( міра – 0,5), Лоурі Г. та Радасва В.В. ( міра – 0,5), Солодовникова С.Ю. та Роуз Р. ( міра – 0,5), Лоурі Г. та Татарко А.Н. ( міра – 0,5), Маркової Н.С. та Лін Т. ( міра – 0,4), Онiкiєнко В.О. та Глазер Е. ( міра – 0,4).

Для формування уточненого поняття сутності соціального капіталу, що узагальнює підходи різних авторів та враховує доцільність включення певних ознак поняття була побудована матриця міри включення визначень сутності поняття «соціальний капітал» (табл. 5).

Оцінка міри включення визначень між собою проводиться за наступною формулою [31]:

$$W_{i_1 i_2}(S_{i_1}, S_{i_2}) = \frac{\sum_{j=1}^n x_{i_1 j} x_{i_2 j}}{\sum_{j=1}^n x_{i_2 j}}$$

де  $W_{i_1 i_2}$  – міра включення одного визначення сутності поняття до іншого.

Таблиця 4. Матриця міри подібності визначень сутності поняття «соціальний капітал»

	s1	s2	s3	s4	s5	s6	s7	s8	s9	s10	s11	s12	s13	s14	s15	s16	s17	s18	s19	s20	s21	s22	s23	s24	s25	s26	s27	s28	s29	s30	max	
s1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,3	0	0	0	0	0,5	0	0	0	0	0	0,3	0	0	0	0,3	0	0	0,3	0	0,5	
s2	0	1	0,3	0,2	0,4	0	0,3	0,2	0,3	0,3	0,2	0,2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,2	0	0,2	0,3	0,4	
s3	0	0,3	1	0	0,3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,333		
s4	0	0,2	0	1	0	0,3	0,4	0,3	0,3	0	0	0	0	0,3	0,3	0	0,2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,2	0,2	0,2	0,2	0,4	
s5	0	0,4	0,3	0	1	0	0	0	0	0	0,2	0,3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,2	0,25	
s6	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
s7	0	0,3	0	0,3	0	0	1	0,3	0,5	0,5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,3	0	0,3	0,3	0,5	
s8	0	0,2	0	0,4	0	0	0,3	1	0,3	0,3	0	0	0	0,3	0,3	0	0,3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,2	0	0,2	0,2	0,333	
s9	0	0,3	0	0,3	0	0	0,5	0,3	1	0,5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,3	0	0,3	0,3	0,5	
s10	0	0,3	0	0,3	0	0	0,5	0,3	0,5	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,3	0	0,3	0,25	
s11	0,3	0,2	0	0	0,2	0	0	0	0	0	1	0,2	0	0	0	0,3	0	0	0	0	0	0	0,2	0	0	0	0,2	0	0,2	0,2	0,25	
s12	0	0,2	0	0	0,3	0	0	0	0	0	0,2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,2	0,2	
s13	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0,3	0	0	0	0	0,5	0	0,3	0,3	0	0	0,3	0,3	0	0,5	
s14	0	0	0	0,3	0	0	0	0,3	0	0	0	0	0	1	0,5	0	0,3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,5	
s15	0	0	0	0,3	0	0	0	0,3	0	0	0	0	0	0,5	1	0	0,3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,333	
s16	0,5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,3	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0,3	0	0	0	0,3	0	0	0,3	0	0,333	
s17	0	0	0	0,2	0	0	0	0,3	0	0	0	0	0,3	0,3	0	0	1	0	0	0	0,3	0	0,3	0,3	0	0	0,2	0,2	0	0	0,333	
s18	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0,5	0	0	0	0	0	0,3	0	0	0	0	0,5	
s19	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0,3	0	0	0	0	0,25	
s20	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,5	0	0	1	0	0	0	0	0	0,3	0	0	0	0	0,333	
s21	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,5	0	0	0	0,3	0	0	0	1	0	0,5	0,3	0	0	0,3	0,3	0	0	0,5	
s22	0,3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,2	0	0	0	0	0,3	0	0	0	0	0	1	0	0	0,3	0,4	0	0	0,2	0	0,4	
s23	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,5	0	0	0	0,3	0	0	0	0,5	0	1	0,3	0	0	0,3	0,3	0	0	0,333	
s24	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,3	0	0	0	0,3	0	0	0	0,3	0	0,3	1	0	0	0,2	0,4	0	0	0,4	
s25	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,3	0	0	0,3	0	0,3	0	0	1	0,2	0	0	0	0,2	
s26	0,3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,2	0	0	0	0	0,3	0	0	0	0,3	0	0	0,4	0	0	0,2	1	0	0	0,2	0,167	
s27	0	0,2	0	0,2	0	0	0,3	0,2	0,3	0,3	0	0	0,3	0	0	0	0,2	0	0	0	0,3	0	0,3	0,2	0	0	0	1	0,2	0,2	0,167	
s28	0	0	0	0,2	0	0	0	0	0	0	0	0	0,3	0	0	0	0,2	0	0	0	0,3	0	0,3	0,4	0	0	0	0,2	1	0	0	
s29	0,3	0,2	0	0,2	0	0	0,3	0,2	0,3	0,3	0,2	0	0	0	0	0,3	0	0	0	0	0	0,2	0	0	0	0	0,2	0,2	0	1	0,3	0,333
s30	0	0,3	0	0,2	0,2	0	0,3	0,2	0,3	0,3	0,2	0,2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,2	0	0,3	1	1

Таблиця 5. Матриця міри включення визначень сутності поняття соціального капітал

	s1	s2	s3	s4	s5	s6	s7	s8	s9	s10	s11	s12	s13	s14	s15	s16	s17	s18	s19	s20	s21	s22	s23	s24	s25	s26	s27	s28	s29	s30	
s1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,3	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0,5	0	0	0	0,3	0	0	0,3	0	
s2	9	1	1	0,3	1	0	1	0,5	1	1	0,3	0,5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,3	0	0,3	0,7	
s3	0	0,3	1	0	0,5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
s4	0	0,3	0	1	0	0	1	1	1	1	0	0	0	1	1	0	0,5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,3	0	0,3	0,3	
s5	0	0,7	1	0	1	0	0	0	0	0	0,3	0,5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,3	
s6	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
s7	0	0,3	0	0,3	0	0	1	0,5	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,3	0	0,3	0,3	
s8	0	0,3	0	0,7	0	0	1	1	1	1	0	0	0	1	1	0	0,5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,3	0	0,3	0,3	
s9	0	0,3	0	0,3	0	0	1	0,5	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,3	0	0,3	0,3	
s10	0	0,3	0	0,3	0	0	1	0,5	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,3	0	0,3	0,3	
s11	1	0,3	0	0	0,5	0	0	0	0	0	1	0,5	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0,5	0	0	0	0,3	0	0	0,3	0,3	
s12	0	0,3	0	0	0,5	0	0	0	0	0	0,3	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,3	
s13	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0,5	0	0	0	1	0	1	0,5	0	0	0,3	0	0	0	
s14	0	0	0	0,3	0	0	0	0,5	0	0	0	0	0	1	1	0	0,5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
s15	0	0	0	0,3	0	0	0	0,5	0	0	0	0	0	1	1	0	0,5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
s16	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,3	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0,5	0	0	0	0	0,3	0	0	0,3	0	
s17	0	0	0	0,3	0	0	0	0,5	0	0	0	0	1	1	1	0	1	0	0	0	1	0	1	0,5	0	0	0,3	0	0	0	
s18	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0,5	0	0	0	0	0	
s19	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0,3	0	0	0	0	
s20	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0,5	0	0	0	0	0	
s21	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0,5	0	0	0	1	0	1	0,5	0	0	0,3	0	0	0	
s22	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,3	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0,5	0,7	0	0	0,3	0	
s23	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0,5	0	0	0	1	0	1	0,5	0	0	0,3	0	0	0	
s24	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0,5	0	0	0	1	0	1	1	0	0	0,3	0	0	0	
s25	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0,5	0	0	1	0,3	0	0	0	0	
s26	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,3	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	0,5	1	0	0	0,3	0	
s27	0	0,3	0	0,3	0	0	1	0,5	1	1	0	0	1	0	0	0	0,5	0	0	0	1	0	1	0,5	0	0	0	1	0	0,3	0,3
s28	0	0	0	0,3	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0,5	0	0	0	1	0	1	1	0	0	0,3	1	0	0	
s29	1	0,3	0	0,3	0	0	1	0,5	1	1	0,3	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0,5	0	0	0	0,3	0,3	0	1	0,7	
s30	0	0,7	0	0,3	0,5	0	1	0,5	1	1	0,3	0,5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,3	0	0,7	1	

Дана оцінка здійснюється з метою найбільш повного розкриття сутності поняття «соціальний капітал».

Аналіз матриці міри включення визначень сутності поняття «соціальний капітал» показав, що найбільша кількість (7 одиниць) максимальних значень матриці (1,00) знаходиться на перетині стовпців матриці з четвертим та двадцять сьомим рядками матриці. З цього можна зробити висновок, що найбільш повним серед проаналізованих визначень сутності соціального капіталу є визначення S<sub>4</sub> (автор – Фукуяма Ф. [4]) та S<sub>27</sub> (автор – Кнак К. [12]), які розкривають сутність соціального капіталу за найбільшою кількістю істотних ознак.

### Висновки

Соціальний капітал пропонується розглядати як економічну категорію для позначення системи відносин між економічними суб'єктами з приводу створення умов для координації і кооперації, налагодження господарських стосунків, мобілізації додаткових ресурсів, залучених до системи соціально орієнтованої економіки змішаного типу, сформованих і розвинутих у результаті інвестування, що є власністю соціальної мережі, використовуються в економічній діяльності, сприяють зростанню доходів, якості життя, морального задоволення своїх власників, а також створенню суспільного блага.

Такий підхід до інтерпретації соціального капіталу дозволяє виключити суб'єктивність у його тлумаченні, тому що він базується на важливих методологічних принципах формування наукового поняття досліджуваного об'єкта; включає множину різноманітних елементів соціального капіталу, дія яких спрямована на одержання корисного результату; диференціює соціальний капітал та визначає джерела його розвитку.

Таким чином, в рамках дослідження авторами запропоновано підхід до уточного найбільш повного за ознаками визначення сутності соціального капіталу. Сформульовано загальну схему морфологічного аналізу процесу визначення його сутності. Дане визначення також доцільно використовувати у подальших дослідженнях, пов'язаних із управлінням сукупним капіталом суб'єкта господарювання.

### Література

1. Бурдье П. *Формы капитала* // *Экономическая социология*. — 2002. — Т. 3. — №5 (ноябрь). — С. 60–75.
2. Coleman J. *Social Capital in the Creation of Human Capital* // *American Journal of Sociolog.* -1988. - Vol. 94. - p. 95-120.

3. Putnam R. *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community* Simon & Schuster. -r New York : Simon & Schuster, 2000 - : 541 p.
4. Burt R. *Structural holes : the social structure of competition*. - Cambridge, Mass. : Harvard University Press, 1992. - 313 p.
5. Портес А. *The Economic Sociology of Immigration, Essays on Networks, Ethnicity and Entrepreneurship*. - New York: Russell Sage Foundation, 1995. – 310 p.
6. Fukuyama, F. *The Great Disruption: Human Nature and the Reconstitution of Social Order*, New York: The Free Press., 1999. – 354 p.
7. Дем'янюк О. І. Соціальний капітал як елемент сталого економічного розвитку суспільства / О. І. Дем'янюк // *Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки*. – Розділ І. Економічна теорія. – 2007. – № 12. – С. 25–28.
8. Faist T. *The volume and dynamics of international migration and transnational social spaces*. - New York : Oxford University Press, 2000. - 380 p.
9. Радаев В. В. *Понятие капитала, формы капиталов и их конвертация* // *Экономическая социология*. - 2002.- Т. 3.- № 4.- С.20–32.
10. Татарко А.Н. *Социальный капитал как объект психологического исследования. Монография*. – М.: МАКС Пресс, 2011. – 176с.
11. Glaeser E.L. *The Formation of Social Capital [Електронний ресурс]* / Edward L. Glaeser // *Canadian Journal of Policy Research*. — Vol. 2. - № 1. — P. 34-40.
12. Knack S. *Does Social Capital have an Economic Payoff? A Cross «Country Investigation»* / S. Knack and P.Keefer // *The Quarterly Journal of Economics*. — 1997. — Vol. 112. — № 4.— P. 1251"1288.
13. Тихонова Н.Е. *Социальный капитал как фактор неравенства* // *Общественные науки и современность*. - 2004. -№ 4. -С. 24-35.
14. Багнюк А. Л. *Соціальний капітал і квантифікація суспільних процесів у сучасному соціумі [Електронний ресурс]* / А. Л. Багнюк. – Режим доступу : [www.filosof.com.ua/Jornel/M\\_71/Vahnik.pdf](http://www.filosof.com.ua/Jornel/M_71/Vahnik.pdf)
15. Доронина М. С. *Социальный капитал производственной организации: монография*. / М. С.Доронина, А. И. Нечепуренко– Х. : Изд-во Харк. нац. экон. ун-ту, 2011. - 232 с.
16. Маркова Н.С. *Соціальна аспекти формування інтелектуального капіталу підприємства* // *Економіка Крима*. – 2006. - №17. - С. 78-81.
17. Коньков А.Т. *Социальный капитал как концепция экономической социологии и его роль в системе экономического взаимодействия: автореф. дис. ... докт. социол. наук* : 22.00.03. - М, 2010. - 39 с.
18. Бова А.А. *Социальный капитал в Украине: досвід емпіричного дослідження [Електронний ресурс]* / А.А. Бова // *Економічний часопис* — XXI. — 2003. — № 5. — Режим доступу: <http://soskin.info/ea/2003/5/20030517.html>.
19. Бюссе С. *Социальный капитал и неформальная экономика в России* // *Мир России* -2002.- № 2.- С. 93-138.
20. Шихурев П. Н. *Природа социального капитала: социально-психологический подход* / П. Н. Шихурев //



Обществ. науки и современность. – 2003. – № 2. С. 20–24.

21. Болотова В.О. Социальный капитал семьи как фактор социальной безопасности / В.О.Болотова,, Н.О.Ляшенко.// *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*. – Х.: ХНУ ім. В.Н.Каразіна, 2008. - С. 387-394.

22. Найдюнова Л. Психологічне благополуччя людини [Електронний ресурс] / Л. Найдюнова // *Директор школи. Україна*. – 2007. – № 2. – Режим доступу : <http://osvita.ua/publishing/director/121>.

23. Солодовников С. Ю. Феноменологическая природа социального капитала [Текст] / С. Ю. Солодовников, В. К. Щербин // *Журнал международного права и международных отношений*. - 2012. -№ 2. - С. 82-88.

24. Воробьев А.В. Социальный капитал как основа экономики в условиях глобализации // *Что дает Беларуси глобализация? Материалы Международной конференции "Что на данный момент принесли Беларуси процессы глобализации и какие дискуссии ведутся вокруг них?"* / Под ред. В.Л. Ключи, М.М. Ковалева, В.Ф. Байнева и др. - Минск: БГУ, 2004. – С. 108–114.

25. Роуз Р. Достижение целей в квазисовременном обществе: социальные сети в России. // *Общественные науки и современность*. – 2002. – № 3. – с.23-38.

26. Loury G. C.. Why Should We Care about Group Inequality? // *Social Philosophy and Policy*. —1987. — Vol. 5, issue 1. — P. 249-271.

27. Grootaert C. Understanding and measuring social capital: a synthesis of findings and recommendations from the social capital initiative / *The World Bank*. — Washington: DC, 2001. — 31 p.

28. Лін Н. Соціальний капітал: теоретичні основи дослідження та операційні параметри / Н. Лін, О.А. Демків // *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. — 2004. — № 4. — С. 99-111.

29. Бандур С. Соціальний розвиток України: сучасні трансформації та перспективи / С.І.Бандур, Т.А.Заяць, В.І.Куценко, В.Онікієнко та ін. За заг. ред. д-ра екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України Б.М.Данилишина. – 2-ге вид. доповн. і переробл. -Черкаси: Брама-Україна, 2006. – 620 с.

30. Мачеринскене И. Социальный капитал организации: методология исследования. / И.Мачеринскене, Р.Мннкуте-Генриксон, Ж.С. Иманавичене, // *Социс*. - 2006. - № 3. –С. 29-39

31. Біденко К.Р. Уточнення змісту поняття "антикризове фінансове управління підприємством" з використанням морфологічного аналізу / К.Р. Біденко // *Управління розвитком*. – 2013. – № 3(143). – С. 165-169..

**Рецензент:** д-р техн. наук, проф. Н.Л.Гавкалова, Харківський національний економічний університет імені С. Кузнеця, Харків.

**Автор:** Немашкало Каріна Ромеовна  
Харківський національний економічний університет імені С.Кузнеця, Харків, викладач.  
E-mail – karina.nemashkalo@bk.ru

## МОРФОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ СОЦИАЛЬНОГО КАПИТАЛА

К.Р.Немашкало

*Определена сущность понятия социальный капитал на основе использования метода морфологического анализа. Проанализированы существующие в научной литературе определения социального капитала с выделением ключевых признаков. Составлен полный перечень ключевых признаков сущности социального капитала как составляющей нематериальных активов. Оценена мера сходства определений социального капитала на основе анализа составляющих этого капитала.*

**Ключевые слова:** социальный капитал, морфологический анализ, ключевые характеристики, мера сходства, морфологические параметры.

## MORPHOLOGICAL ANALYSIS OF SOCIAL CAPITAL

K.R.Nemashkalo

Management of development a business entity requires special attention to the process of managing social capital. For the development of theory of social capital and its implementation into management practice of Ukrainian enterprises necessary organize, summarize the different approaches of scientists clarify the content, purpose, determine the scope and conditions for use this category. The essence of the notion of social capital using the method of morphological analysis are defined. Highlights the key features of social capital based on the analysis of the scientific literature. Compiled a comprehensive list of key features of the essence of social capital as part of intangible assets are allocated. Estimated the conformity measure definitions of social capital based on the analysis of components of this capital. A general scheme of the morphological analysis of social capital is formulated.

**Keywords:** social capital, morphological analysis, key characteristics, similarity measure, morphological parameters.